

Dövlət portallarının yaradılmasının əsas prinsipləri

Ağamehdi Mehdiəliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası, Bakı, Azərbaycan
aga_mehdi@mail.ru

Xülasə—Məqalədə e-dövlət mühitində portal yaratmanın əsas prinsipləri və portalların e-dövlət quruculuğunda oynadığı rol tədqiq olunur. Portallara qoyulan tələblər analiz olunur və dövlət orqanlarının portallarının yaradılmasına dair bəzi tələblər verilir.

Açar sözlər - e-dövlət, elektron dövlət portalı, dövlət idarəçiliyi

I. MƏSƏLƏNİN QOYULUŞU

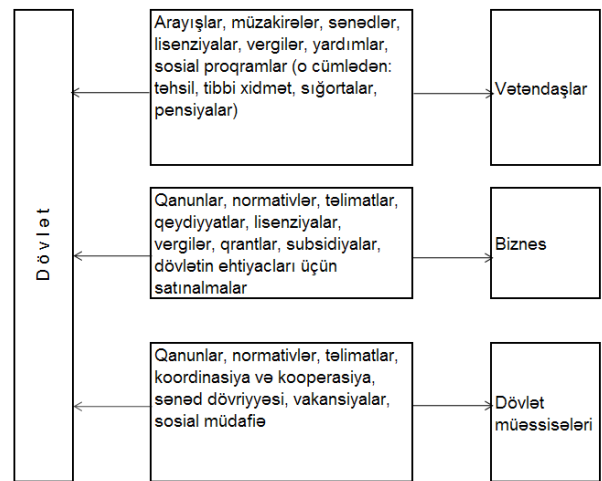
Elektron dövlətin yaradılması dövlət institutlarının fəaliyyətlərinin təşkili prinsiplərini kökündən dəyişdirməyə imkan verir. Əsas məqsədi dövlət strukturlarını informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə təmin etməkdən ibarət olan “Elektron dövlət” konsepsiyası idarə aparatlarının işinin səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə yüksəltmək, onların fəaliyyətlərinə sərf olunan xərcləri maksimal surətdə azaltmaq, dövlət resurslarından istifadə olunmasında və onların idarə olunmasında şəffaflığın təmin olunması vasitəsidir. Lakin “Elektron dövlətin” yaradılmasından məqsəd təkcə dövlət idarəetmə orqanlarının işinin səmərəliliyini və məhsuldarlığını yüksəltmək deyildir. “Elektron dövlət” həmçinin dövlət və əhali, dövlət və biznes qarşılıqlı əlaqə münasibətlərinin təkmilləşdirilməsi və intensivləşdirilməsi deməkdir. “Elektron dövlət” konsepsiyası vətəndaş cəmiyyətinin əsaslarının möhkəmləndirilməsinə və demokratiyanın inkişaf etdirilməsinə xidmət edir. Vətəndaşların və biznes strukturlarının dövlət informasiyasına azad əlyətərliyi onların dövlətə və onun yeritdiyi siyasətə etibarını möhkəmlədir və dövlət təşkilatlarının fəaliyyətinə zəruri səviyyədə ictimai nəzarəti həyata keçirməyə imkan verir. Bu zaman vətəndaşlara və biznes strukturlarına müxtəlif məsələlərin həlli üçün göstərilən xidmətlərin dövlət orqanları tərəfindən elektron formada həyata keçirilməsi bu xidmətlərin keyfiyyətini də kifayət qədər yüksəldir. “Elektron dövlət” qarşısında qoyulan məqsədlərə nail olmaq üçün bu sahədə həm dövlət strukturlarının, həm də qeyri-dövlət təşkilatlarının cəhdlərinin aktivləşdirilməsi və koncolidasiya olunması zəruridir.

Dövlət idarəetməsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiq olunması birinci növbədə bu prosesin hüquqi tənzimlənməsini tələb edir. Dövlət idarəçiliyində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının əsas hüquqi məsələləri aşağıdakılardır:

- hər bir kəsin dövlət hakimiyyət və idarəetmə orqanlarının informasiya sistemlərindən və uyğun informasiya resurslarından azad informasiya əldə etmək hüquqlarının reallaşdırılması
- İnternet şəbəkəsi vasitəsilə həyata keçirilən dövlət iqtisadi fəaliyyətinin hüquqi təminatı (elektron ticarət, elektron sənəd dövriyyəsi, informasiya xidmətləri və s.)

- dövlət tərəfindən İKT-dən istifadə zamanı informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması
- informasiya-kommunikasiya sistemlərində dövr edən elektron sənədlərin əsilliliyini təsdiq vasitələrindən istifadə qaydalarının müəyyən edilməsi
- cəmiyyətin informasiyalaşdırılması sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi (dövlət idarəçiliyində elektron texnologiyaların tətbiqinin üstünlüklərini məhz vətəndaşlar hiss etməlidirlər)

Dövlət quruculuğu xüsusiyyətlərindən, milli və mədəni ənənələrindən və həmçinin iqtisadi inkişaf səviyyəsindən asılı olmayaraq istənilən ölkədə əhaliyə, biznesə (müəssisələrə) və hakimiyətin bütün qollarına (sahələrində) göstərilən xidmətlərin ən iri təchizatçısı dövlətdir. Dövlət müəssisələri normativ aktların mənbəyi olub, vətəndaşların və təşkilatların hüquqlarını qoruyur, bir çox fəaliyyət növlərini lisenziyalaşdırır, məhdud təbii resursları bölüşdürür (Şəkil 1).

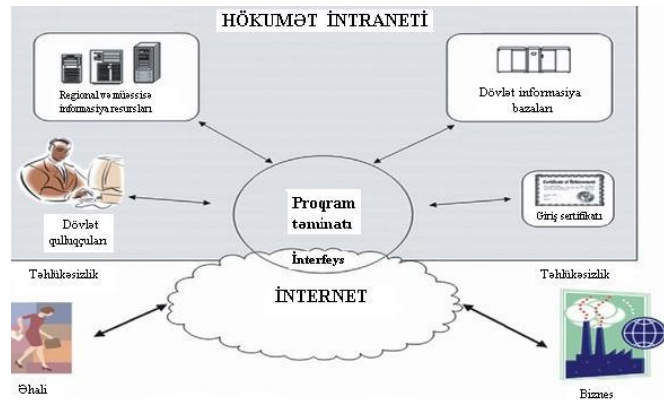

Şəkil 1. Hakimiyyət orqanları əhaliyə, müəssisələrə və digər orqanlara göstərilən xidmətlərin təchizatçısıdır.

Dövlət bir çox zəruri ictimai funksiyaları yerinə yetirir: şəxsiyyətin kimliyini təsdiq edir, əmlak və digər hüquqları təmin edir. Dövlət həmçinin özəl və dövlət müəssisələrinin məhsullarının və xidmətlərinin ən iri istehlakçısıdır. Təccüblü deyildir ki, dövlət əhali, müəssisə və digər dövlət orqanları ilə müasir cəmiyyətin istənilən digər subyektinə nisbətən daha çox qarşılıqlı əlaqədə olur. Bu mürəkkəb yolda səhvlərdən, vaxt itkisindən və konfliktli situasiyalardan tam yaxa qurtarmaq

mümkün deyildir. Lakin ictimai quruculuğun təkmilləşdirilməsi üçün ən böyük ehtiyatlar elə burada cəmlənmişdir [1].

Bu gün artıq qəbul olunmuşdur ki, həm dövlət müəssisəsinin işinin təşkili, həm də onun marağı olan vətəndaşlar və təşkilatlarla qarşılıqlı əlaqələrinin ən səmərəli üsulu informasiya portalının yaradılmasıdır. İnformasiya portalı yaxın zamanlarda, İnternetin inkişafı ilə əlaqədar meydana gəlməsinə baxmayaraq, ondan istifadə olunması artıq geniş yayılmışdır. İlk informasiya portalları hər hansı bir mövzu ilə maraqlanan istifadəçilərin İnternetə “vahid pəncərədən giriş” nöqtəsi hesab olunurdu. Portalların yaradıcıları mümkün qədər çox faydalı informasiya resurslarını toplayıb, onları kateqoriyalara bölməklə rahat və sistemli formada təqdim etməyə cəhd edirdilər. Portallarda bəzi hallarda resurslar öz materialları ilə, əksər hallarda isə hiperisnadlar vasitəsilə əks olunurdu. Zaman keçdikcə portallar konsepsiyası daha da inkişaf etmiş və dəqiqləşdirilmişdir. Bu gün artıq portalların iki növünü bir-birindən fərqləndirirlər. Bunlar geniş istifadəçi dairəsi üçün nəzərdə tutulmuş İnternet-portallar və ayrı-ayrı müəssisələrin və ya bir neçə müəssisənin əməkdaşlarının işinin məhsuldarlığını yüksəltməyə yönəldilmiş İtranet-portallardır (və ya müəssisələrin informasiya portalları) (Şəkil 2). Aydın məsələdir ki, bu növlərin hər birinin öz spesifikasiyası vardır. Onların yaradılması üçün müxtəlif proqramlardan istifadə edirlər.

Şəkil 2. Elektron dövlətin ümumiləşdirilmiş modeli

İtranet-portallar xidməti vəzifələri, müraciət hüquqlarını, həll olunan məsələləri nəzərə almaqla əməkdaşların fərdiləşdirilmiş iş yerlərini yaratmağa imkan verir. Belə iş yerləri bütün zəruri olan daxili və xarici informasiya mənbələrinə dərhal müraciət etmək, tapşırıqlar almaq və vermək, onların icrasına nəzarət etmək, müşavirələr keçirmək və s. imkanlarına malik olur.

İnternet-portallar geniş istifadəçi auditoriyasına zəruri informasiyanı ən rahat üsulla əldə etmək, portalın təşkilatçısına 365x24x7 (ilin 365 günündə, sutkada 24 saat, həftənin 7 günündə) rejimində suallarla müraciət edib cavablar almaq

imkanı verir. Müasir İnternet-portallar hər bir istifadəçiyə “sazlanmaq”, ona birinci növbədə lazım olan informasiyanı “çatdırmaq”, səhvlərdən və anlaşılmazlıqlardan qaçmaqda kömək etmək imkanlarına malikdir.

Dövlət orqanlarında İnternet-portalların yaradılmasının ümumi məqsədləri aşağıdakılardır:

- cəmiyyət və dövlətin əməkdaşlığının möhkəmləndirmək
- iqtisadi və sosial inkişafa yardımçı olmaq
- dəyişən şəraitə uyğun olaraq operativ reaksiya vermək
- idarəetmə xərclərini optimallaşdırmaq
- idarəetmə orqanlarının kadr tərkibini inkişaf etdirmək
- təşəbbüskarlığı təşviq etmək

Ayındır ki, hər bir idarəetmə orqanında İnternet-portalı yaradıldıqda ümumi məqsədlərlə bərabər konkret məqsədlər də ola bilər. Məsələn, nazirlik üçün qanunvericilikdə olan dəyişikliklər barədə yerlərdə olan qulluqçularla bərabər bütün ölkə vətəndaşlarını da məlumatlandırmaq prioritetli məsələ kimi qoyula bilər. Yerli özünü-idarəetmə orqanı konkret təşəbbüslər – yeni tikintilər aparılması, nəqliyyat marşrutlarının dəyişdirilməsi və s. haqqında yerli sakinlərin fikirlərini öyrənmək maraqlı ola bilər. Bu kimi məsələlər portalın arxitekturasında və onun yaradılmasında istifadə olunan proqram təminatının tərkibində öz əksini tapa bilər. Bu zaman qoyulan məsələlərin daha tez, daha sadə və daha ucuz həll olunması portalın yaradılmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Dövlət idarəçiliyində İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi heç bir yeni əlavə strukturu və ya hakimiyyət vasitəsinin yaradılmasını tələb etmir. Lakin İKT dövlət quruculuğunun praktik məsələlərinə elə dərin sərəpət edir və idarəetmə orqanlarının işini o dərəcədə optimallaşdırmağa imkan verir ki, cəmiyyət tərəfindən onun üzərinə qoyulmuş vəzifələrə məsuliyyətlə yanaşan dövlətin özü, sadəcə qismən “elektron” olmağa borcludur [2].

II. DÖVLƏT PORTALLARI ELEKTRON DÖVLƏT QURUCULUĞUNUN VACIB ELEMENTİDİR

Elektron dövlətin bərqərar olması dövlət xidmətlərinin İnternetdə peyda olması ilə başlamışdır. Bu zaman sənədlərin kağız formasında göndərilməsi tədricən onların veb-səhifələrdə dərc olunması ilə əvəz olunur. Veb-səhifələrdə vətəndaşlar və digər təşkilatlar üçün dövlət qurumunun və onun rəsmi şəxslərinin iş rejimi, bu qurum haqqında normativ sənədlər və həmin sənədlərin şərh olunmasına aid böyük həcmli informasiya yerləşdirilir.

Elektron dövlətin inkişafının ikinci mərhələsi informasiya mübadiləsinin elektron forma və prosedurları ilə başlayır. Bu prosedurlar veb-səhifəni vətəndaş və təşkilatlarla qarşılıqlı əlaqələrin əvvəllər yalnız uyğun idarələrə şəxsi vizit vasitəsilə həll olunan bir çox proseslərini İnternetə köçürməyə imkan verirlər. Bu mərhələdə istifadəçinin kimliyinin təsdiq olunması dövlət xidmətləri üçün vacib bir problemə çevrilir. Bu məqsədlər

üçün parollardan, rəqəmli sertifikatlardan və smart-kartlardan istifadə olunur. Bu zaman veb-səhifələr, bir qayda olaraq, istifadəçilərin fərdiləşdirilməsi, autentifikasiyası, axtarışı və rubrikasiyası, əks əlaqə kimi vasitələrlə təmin olunaraq, müasir mənada İnternet-portalları əmələ gətirirlər.

Üçüncü mərhələdə “informasiya iqtisadiyyatı” formalaşır, bu o deməkdir ki, bir çox dövlət müəssisələrinin cəlb edildiyi ən mürəkkəb idarəetmə əməliyyatları elektron formada yerinə yetirilir. Bu zaman bank, istehsalat, sosial, təhsil, tibb və s. informasiya sistemlərinin bir-birilə ümumi dil tapması və insanlarla aydın və rahat şəkildə qarşılıqlı əlaqədə olması üçün XML adlanan informasiyanın xüsusi nişanlanma dili tətbiq olunur. Hal-hazırda bir çox inkişaf etmiş ölkələr elektron dövlətin ikinci mərhələsindən üçüncü mərhələsinə keçid dövrünü yaşayırlar.

Dövlət orqanlarının İnternet-portalları aşağıdakı məqsədlərə xidmət edirlər:

- Cəmiyyət və dövlətin əməkdaşlığının möhkəmləndirilməsi
- İqtisadi və sosial inkişafa yardımçı olmaq İdarəetmə işlərinin səmərəliliyini artırmaq
- İdarəetmədə baş verən dəyişikliklərə operativ reaksiya vermək
- İdarəetməyə sərf olunan büdcə xərclərini optimallaşdırmaq
- İdarəetmə orqanlarının kadr tərkibini inkişaf etdirmək
- İdarəetmədə təşəbbüskarlığı təşviq etmək

İnternet-portalların yaradılması və onlardan istifadə olunmasında qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmaq üçün bəzi təşkilati məsələlərin həll olunması vacibdir.

İnformasiyanın əldə olunması və axtarışı. İnternet-portalın yaradılmasının yalnız onda mənası vardır ki, orada olan informasiya tam, dəqiq və aktual olsun. Portallarda informasiyanın təşkili üçün adətən bir neçə üsuldən istifadə edirlər: yeniləmələr haqqında elanlar, tammətli axtarış, iyerarxik pubrikator. Portalda yerləşdirilmiş informasiya aşağıdakıları ehtiva edir: yuxarı təşkilatlar haqqında məlumatlar, müəssisənin nizamnaməsi və ya onun iş rəqlamenti, ofislərin ünvanları və iş rejimləri, məsul şəxslərin siyahıları və onların qəbul saatları, normativ sənədlərin bazaları, müxtəlif ərizə və formaların tərtib olunması və doldurulması qaydaları. Portallarda həmçinin uyğun ictimai-siyasi, iqtisadi və yerli xəbərlər də dərc olunur.

Vətəndaş və təşkilatlarla dövlət orqanları arasında qarşılıqlı əlaqələr. İnternet-portalın bu funksiyası vətəndaş və təşkilatların onlara lazım olan arayış və sərəncamları İnternet vasitəsi ilə əldə etmə (tam və ya qismən) xidmətlərindən ibarətdir. İnternet-portal həmçinin vətəndaş və təşkilatlara dövlət orqanına qanunla nəzərdə tutulmuş hesabatları (vergi, statistik və s.) İnternet vasitəsilə verməyə imkan verir. Təbii ki, bu zaman məxfi informasiyanın qorunması təmin olunmalıdır.

Dövlət orqanının vətəndaş və təşkilatlar üçün tədbirlər keçirməsi. İnternet-portalda dövlət ehtiyaclarının ödənməsi üçün bu və ya digər zəruri işlərin yerinə yetirilməsi barədə tenderlərin keçirilməsi üçün xüsusi blok da yerləşdirilə bilər. Dövlət orqanı öz portalında tender barədə elanı, onun şərtlərini və namizədin doldurmalı olduğu xüsusi formaları çap edir. Portalın proqram təminatı daxil olan ərizələri toplamağı və onlara yekun vurmağı təmin edir.

Bütün bu məsələlərin həlli təkə texnoloji aspekti deyil, həm də qanunvericilik, rəqlament, metodik və təşkilati aspektləri əhatə edən kompleks yanaşma tələb edir. Bu baxımdan portalyaratmanın bir sıra xüsusiyyətlərini qeyd edək.

1. Vaxtında təzələnməyən informasiya resursu tələb olunmamış qalır, bu da qanunla müəyyən olunmuş tələblərin ödənməməsi deməkdir. İnformasiya açıqlığını təmin etmək nə 3-5 nəfərdən ibarət ictimaiyyətlə əlaqələr xidmətinin, nə də informasiyalaşdırma şöbəsinin işi deyil. Bu məsələnin özü konkret kənar istifadəçilər üçün informasiya materiallarını hazırlayan və dərc edən idarənin maksimal sayda əməkdaşlarının cəlb olunmasını tələb edir. Açıq dərc olunmaq üçün nəzərdə tutulmuş informasiyanın geniş dairəsi personalın vəzifə təlimatlarında formal dəyişiklərin aparılmasını nəzərdə tutur: informasiya materiallarının yaradılması əməkdaşlar üçün “əlavə işdən” standart vəzifə funksiyalarına çevrilməlidir. Reqlament və təlimatların mütləq tətbiq edilməsi portalın informasiya materialları ilə doldurulmasının əsas şərtlərindəndir. İnformasiyanın dərc olunması üçün məsul olan əməkdaşların motivasiyasının çoxlu üsulları vardır, şübhəsiz, bu üsullardan da istifadə etmək lazımdır. Qeyd etmək lazımdır ki, ən güclü motivasiya olduqda belə informasiya materiallarının vaxtında dərc olunmasını 100% təşkil etmək praktik olaraq mümkün deyildir.

2. İnformasiya materiallarının hazırlanması, razılaşdırılması və dərc olunması prosesinə cəlb olunması əməkdaşların sayının çox böyük olduğuna görə onların qarşılıqlı əlaqələrinin düzgün təşkil olunmasına ciddi fikir vermək lazımdır. Bu da əməkdaşların işlərinin yaxşı düşünülmüş və öz aralarında razılaşdırılmış rəqlament və prosedurlarının yaradılmasını tələb edir. İnzibati sərəncamlar, əmrlər, təlimatlar şəklinə olan metodik və rəqlament təminatının həcmi bəzən yüz səhifəyə çatır (prosesin hər bir iştirakçısının vəzifələrini və informasiyanın ötürülməsinin qaydalarını təsvir etmək zəruridir). Bu cür çap işinin hələ resursların yaradılması müqavilələrinin imzalanması prosesində görülməsini nəzərə almaqla bərabər, onların meydana gəlməsindən sonra nazirlik daxilində sənədlərin hazırlanmasına çalışmaq lazımdır. İnformasiya materiallarının hazırlanması və informasiya resursunda dərc olunması rəqlamentinin layihəsinin bütün departament və idarələr üzrə razılaşdırılması prosesi iki aya qədər vaxt apara bilər. Bu prosesdə əsas rəhbərlərin bölmələrin ziddiyətli tələblərin razılaşdırılmasına, onların arasında qarşılıqlı münasibətlərin razılaşdırılmasına, müzakirələrdə podratçı komandanın üzvlərinin fəal iştirakını təmin etməyə cəlb etmək lazımdır. Müəssisənin əməkdaşları ilə

izahat işlərinin aparılması və portalın dəstəklənmə sistemində reqlamentlərin yerinə yetirilməsinə müəyyən nəzarət də nəzərdə tutulmalıdır. Əlbəttə, reqlament və metodik təminatın hazırlanması və razılaşdırılması əhəmiyyətli dərəcədə zəhmət və resurs tələb edir. İcraçı layihəni planlaşdırdıqda bunu nəzərə almalıdır. Dövlət strukturu üçün reqlament və metodik materialların yaradılmasının prinsipal əhəmiyyəti vardır. Buna görə də normativ sənədlərin yaradılması ilə bərabər daimi izahat işi aparılmalıdır. Şübhəsiz, reqlamentlərin icra olunmasına nəzarətin bəzi funksiyaları portalın dərc olunma sistemində həvalə olunmalıdır.

3. Portalın uğurla fəaliyyət göstərməsi üçün o həm daxili şəbəkənin xidməti informasiyasına, həm də açıq İnternet şəbəkəsinə əsaslanmalıdır. İnformasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması şəbəkənin bağlı daxili seqmenti ilə açıq İnternet şəbəkəsi seqmentinin fiziki olaraq ayrılmasını tələb edir. İnformasiya resursunun İnternetdə minlərlə istifadəçi tərəfindən doldurulmasına necə nail olmaq olar ki, şəbəkəyə yalnız müəssisənin yüzdən çox əməkdaşının çıxışı olur. Bu o qədər də asan iş deyil. Hakimiyyət orqanı infrastrukturun yaradılmasına faktiki olaraq ikiqat xərc çəkməlidir: iki kompüter, iki kabelli şəbəkə, iki server komplekti, kommunikasiya avadanlıqları və s. Əlbəttə əksər hallarda bu həcmdə investisiyaya getmir. Daxili kontur üçün iş yerlərinin komplektləşdirilməsi və tam infrastrukturun yaradılması, məhdud sayda (ümumi sayın 5-10 faizi) əməkdaşlar üçün əlavə avadanlıqların quraşdırılması adi hal kimi qəbul olunur. Bir qayda olaraq məhz bu əməkdaşlar informasiya portalında dərc olunacaq sənədlərin yaradılması və razılaşdırılmasında vacib rol oynayırlar. İnternetdə tələb olunan informasiya təhlükəsizliyi səviyyəsini nəzərə almaqla informasiya resursunun doldurulmasına əhəmiyyətli sayda istifadəçi cəlb etməyin ən azı üç yolu vardır: hakimiyyət orqanının bütün əməkdaşları üçün İnternetə çıxışı üçün böyük miqyaslı investisiya sərf etmək; təkə mövcud olan infraqurudan istifadə olunmaqla icraçıdan böyük təcrübə və əhəmiyyətli sayda səlahiyyətli idarələrlə razılaşdırmanı tələb edən unikal arxitektura həllini tapmaq; operativliyin itirilməsinə getməklə prosesin təşkilatı olaraq daxili şəbəkədə hazırlanma və razılaşdırma, xarici şəbəkədə dərcetmə kimi iki mərhələyə bölmək. Bu sualın həll olunma üsulunu layihənin realizə olunmasından əvvəl seçmək lazımdır. Təcrübə göstərir ki, bu bir tərəfdən informasiya resursunun yaxşı doldurulmasını təmin edir, digər tərəfdən portalın strukturunu düzgün qurmağa dərcetmə prosesində rolların optimal bölüşdürülməsinə imkan verir.

4. İnformasiya materiallarının hazırlanması və dərc olunmasının reqlament proseslərinə yüzlərlə adamın cəlb olunması onların hazırlanması, təlimi və prosesin müşayiəti ilə əlaqədar məsələləri ciddi işləyib hazırlamaq lazımdır. Bu işlər üçün yerin axtarılıb tapılması, istifadəçi qruplarının təlim qrafikinə razılaşdırılması, təlimi keçmək üçün materialların və nümayiş edici misalların hazırlanması, yüzlərlə istifadəçini birbaşa öz iş yerlərində texniki dəstəkləmə və s. kimi məsələlər həm təşkilatı, həm də resurs xarakterli həllər tələb edir. Tərkibinə həm

proqram-aparat kompleksinin sutka ərzində işinə xidmət edən texniki mütəxəssislər, həm də istifadəçilərə gündəlik məsləhətlər verən konsultantlar olan xüsusi müşayiət xidmətinin yaradılması icraçı şirkətin təşkilatı və biznes strukturuna mühüm təsir göstərə bilər. Hakimiyyət orqanı üçün belə bir xidmətin olması çox vacibdir. Hal-hazırda müəssisələrin İT-xidmətləri artıq tətbiq olunmuş və stabil fəaliyyət göstərən proqram-aparat komplekslərinin müşayiət olunmasına yönəldilib. Buna görə də İnternet-portalları üzrə layihələrin uğurlu olması üçün sistemin istismara buraxılması və istifadəçilən müşayiət olunması funksiyası ilk iki ildə (minimum bir il ərzində) icraçıya həvalə olunmalıdır.

III. NƏTİCƏ

Dövlət İnternet-portalı Elektron dövlətin ilkin zəruri bir elementi hesab etmək olar. Elektron dövlət anlayışı 1990-cı illərin əvvəllərində əmələ gəlsə də, bu məsələnin praktik müstəviyə çıxması son illərdə baş vermişdir. Elektron dövlətin yaradılmasına ilkin olaraq ABŞ-da və İngiltərədə başlanmışdır. Sonradan bu məsələ ilə İtaliyada, Norveçdə, Sinqapurda, Avstraliyada, Fransada, Almaniyada, Katarda, Birləşmiş Ərəb Əmirliyində ciddi məşğul olmağa başlamışlar. Sinqapur informasiya texnologiyalarının tətbiqində, o cümlədən ən konservativ hesab olunan və dəyişikliklərə ən az məruz qalan ictimai institut olan dövlət idarəçiliyinə və hakimiyyət orqanlarının adı vətəndaşlarla qarşılıqlı münasibətlərin qurulmasına tətbiq olunmasında qabaqcıl ölkələrdən biridir. 1999-cu ildə məhz Sinqapurda dünyada ilk dəfə olaraq eCitizen Centre (www.ecitizen.gov.sg) adlanan iri dövlət portalı yaradılmışdır. İlk dəfə olaraq bu saytda istifadəçilər bu və ya digər dövlət təşkilatları haqqında nəinki informasiya ala bilərlər, həm də heç bir dövlət müəssisəsinə getmədən bir çox əməliyyatları yerinə yetirə bilərdilər. Postsovet məkanında Elektron dövlət sahəsində ən qabağa getmiş ölkələr Estoniya və Latviyadır. Belə ki, 2000-ci ilin sonunda Estoniyada Nazirlər Kabinetinin kompüterləşdirilməsi üçün proqramın reallaşdırılması haqqında qərar qəbul olunmuşdur. Estoniya Nazirlər Kabinetinin informasiya sistemi sənədlər mübadiləsinə elektron formada aparmağa, bu və ya digər nazirliyin normativ aktların layihələrində etdikləri dəyişikliklərlə tanış olmağa, onlayn rejimində səs verməyə imkan verir. Estoniyalılar hesab edirlər ki, kompüter sistemlərindən istifadə dövlət işlərinin avtomatlaşdırılması ilə bərabər PR-aksiyalarının keçirilməsində əhəmiyyətli vəsaitlərə, kargüzarlıq materiallarına, kağıza qənaət etməyə imkan verir. Bu qənaət o qədər əhəmiyyətli olmuşdur ki, dövlət sistemin yaradılmasına çəkilən bütün xərcləri cəmi 14 ay ərzində çıxara bilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

- [1] Bədəlov Ə.K., Mehdiəliyev A. İ. Dövlət idarəetməsinin informasiya təminatı. “Dövlət idarəçiliyi: nəzəriyyə və təcrübə”, 2004, № 1
- [2] Mehdiəliyev A. İ. “Paytaxt və regionlarda rəqəmsal sistemin tətbiqi, internetin inkişafı olduqca əhəmiyyətlidir” (müsahibə). “Palitra” qəzeti, 24 dekabr 2010-cu il.